Persiska

Den här sidan eller avsnittet **innehåller ifrågasatta faktauppgifter**. (2018-07)
Motivering: *Relationen mellan persiska och urdu. Är inte strukturen annorlunda?*
Hjälp gärna Wikipedia med att **åtgärda problemet (https://sv.wikipedia.org/w/index.php?title=Persiska&action=edit)** om du kan, eller diskutera saken på diskussionssidan.

Persiska (persiska: **فارسی**, *fârsi*, /fɒːɾsiː/), är ett iranskt språk inom den indoiranska grenen av de indoeuropeiska språken. Det talas främst i Iran (där kallat *fârsi* eller *pârsi*), Afghanistan (där kallat "dari" sedan 1964 av politiska skäl[1]), Tadzjikistan (officiellt kallat "tadzjikiska" av politiska skäl av Sovjetunionen)[2] och andra länder som historiskt varit under persiskt inflytande. Språket kallades ursprungligen *pârsi*; namnet *fârsi* tillkom som en följd av den arabiska erövringen av Persien eftersom ljudet [p] saknas i arabiska. Termen *fârsi* är en endonym.

Fornpersiskan uppstod i södra Iran och spreds från akemenidiska riket till Främre Asien och Centralasien. Dagens nypersiska utvecklades under medeltiden i städerna Bukhara och Samarkand och blev tidigt ett handelsspråk längs Sidenvägen.

Persiska är statsbärande språk i Iran och modersmål för ungefär 70 procent av befolkningen i landet. Persiskan har influerat och påverkat många av de språk som talas i andra asiatiska länder, såsom Pakistan, Indien, Turkiet och Armenien. Även i europeiska språk återfinns persiska lånord, till exempel sjal, schack, kebab och paradis.

En språkform som är så nära besläktad med standardpersiskan att den som regel betraktas som en persisk dialekt talas av en betydande del av befolkningen i Afghanistan. Denna språkform benämns dari (fârsi dari) och kan allmänt sägas vara en aning mer konservativ än standardpersiskan. Skillnaden mellan språkformerna kan liknas vid skillnaden mellan rikssvenskan och finlandssvenskan. Dari talas som modersmål av cirka hälften av den afghanska befolkningen och är även det dominerande språket i huvudstaden Kabul.

I Tadzjikistan är tadzjikiska officiellt språk. Även denna språkform står persiskan mycket nära och betraktas emellanåt som en persisk dialekt. Tadzjikiskan skrivs dock med det kyrilliska alfabetet och har en något annorlunda struktur, i synnerhet när det gäller vokalerna. Skillnaden mellan språkformerna kan liknas vid skillnaden mellan svenska och norska.

Vidare talas persiska (inklusive dari och tadzjikiska) av minoriteter i många av grannländerna, såsom Uzbekistan, Qatar, Förenade arabemiraten och Irak, liksom av mycket stora grupper av utvandrade iranier och afghaner i framför allt USA (närmare 3 miljoner), Kanada och Västeuropa. I Sverige talas persiska av omkring 120 000 personer.[3] Språkets markanta utbredning utanför Iran beror till stor del på att persisktalande under de senaste decennierna har emigrerat från Iran på grund av den sociala, politiska och religiösa situationen i landet.

Persiska har officiellt hög status i Pakistan eftersom det var landets statsspråk innan britterna ändrade det officiella språket till urdu, som också kommer från persiska och till 70% består av persiska ord. Man använder fortfarande persiska i vissa sammanhang i Pakistan.

Persiska var 2004 det fjärde vanligaste språket bland bloggar; det beräknades samma år finnas mer än 75 000 persisktalande bloggar.[4]

Innehåll

Geografisk fördelning
Historia
- Språkets utveckling
- Skriftens utveckling

Ljudlära (Fonetik och fonologi)
- Betoning
- Vokaler
- Konsonanter

Skrift (Ortografi)
- Det persisk-arabiska alfabetet
- Unipers och Eurofarsi

Formlära (Morfologi)
- Nomen
- Adjektiv
- Adverb
- Pronomen
- Verb
  - Infinitiv
  - Stammar
  - Preteritum, imperfekt och presens
  - Konjunktiv
  - Imperativ

Persiska

Talas i	Iran Afghanistan (varianten dari), Tadzjikistan (varianten tadzjikiska), Pakistan (varianten farsi och dari), Kazakstan (varianten dari och tadzjikiska)
Region	Centralasien och Mellanöstern
Antal talare	120 miljoner
Status	världsspråk
Språkfamilj	**Persiska**
Officiell status	
Officiellt språk i	Iran Afghanistan (varianten dari) Tadzjikistan (varianten tadzjikiska).
Språkmyndighet	Akademien för persiskt språk och litteratur
Språkkoder	
ISO 639-1	`fa (http://www.loc.gov/standards/iso639-2/php/langcodes_name.php?iso_639_1=fa)`
ISO 639-2	`per (http://www.loc.gov/standards/iso639-2/php/langcodes_name.php?code_ID=357)` (B) `fas (http://www.loc.gov/standards/iso639-2/php/langcodes_name.php?code_ID=357)` (T)
ISO 639-3	`fas`
SIL	PRS

Futurum
Perfekt particip
Perfekt, pluskvamperfekt
Satslära (Syntax)
Ordföljd
Objekt
Attribut
Litteratur på svenska
Referenser
Externa länkar

Geografisk fördelning

Förutom i Iran talas persiskan i Centralasien, Afghanistan, och Pakistan. Som folkspråk sträcker det sig över hela gamla Persien (men har dock i norra Azerbajdzjan undanträngts av turkiskan och i norra Khorasan av turkmenskan) samt västkusten av Kaspiska havet upp till Baku.

De områden där persiska och andra iranska språk talas.

Bland de moderna språkvarianter som närmast sammanhör med persiska gruppen av de iranska språken kan nämnas följande grupper:

- De kaspiska språken (*Mazenderani* i Mazenderan och *Gilaki* i Gilan), nära besläktade med medelpersiskan.
- De centrala, motsvarande den centrala fornpersiskan (i bland annat Jesd, Kirman)

Andra med de persiska parallella språkgrupper:

- Kurdiskan i Kurdistan
- De nordvästiranska språkvarianterna, till denna hör en art av medelpersiska (se de kaspiska ovan), och moderna nordiranska dialekter samt den gamla sogdiskan med det moderna yaghnobi, eventuellt ossetiskan
- De nordöstiranska dialekterna eller pamirspråken
- De östiranska (afghanskan eller pashto samt baluchi).

Persiska talades i nuvarande Pakistan i flera sekler och hade hög status. Det var erkänt officiellt språk av landets befolkning, både innan och efter Islam nådde riket. Denna status höll språket fram till Pakistan bildades och britterna gav urdu (samt engelskan) status som landets officiellt språk.[5] Då det bor flera folkslag och talas olika språk i Pakistan kommunicerar man nu på urdu istället för persiska och dari. Urdu består till 70% av persiska ord, resten härstammar från turkiskan, arabiskan och grekiskan. Ibland klassas urdu som ett iranskt språk.[6] Pakistans nationalsång kan till exempel förstås av persisktalande folk. Inom rättsväsendet används persiska ännu idag i Pakistan. Persiska används också ibland i poesi, dikter, sånger, nyheter och böcker eftersom det är såpass likt urdu. Urdu används både i formella och informella sammanhang; de artiga formerna av språket liknar persiska.

Historia

Persiska språket tillhör den iranska grenen av de indoiranska språken och delar sig efter sin historiska utveckling i tre skeden: forniranskan som omfattar avestiskan och fornpersiskan, medelpersiskan (även kallad *pehlevi* eller *pahlavi*) och nypersiskan (nutida persiska). Fornpersiskan har bevarats åt eftervärlden i de akemenidiska kilinskrifterna (520-350 f.Kr.) i Persepolis ruiner, på klippväggarna vid Behistan, Naqsh-e Rostam (nära Susa) och på andra ställen. Efter akemenidernas fall (331 f.Kr.) finns inga lämningar på persiskt språk under fem århundraden. Dessa uppstår först igen under arsacidernas och sassanidernas tid, dåmedelpersiskan uppträder med eget alfabet, först i inskrifter, sedermera i den så kallade pahlavilitteraturen.

Efter att Persien underkuvats av araberna (650) följde åter en nästan litteraturlös period på över 200 år, varefter nypersiskan som skrivs med arabiska bokstäver uppstår med Hanzala Badghisi, Rudagi, Balami och Ferdousi. Nypersiskan har behållit ungefär samma grammatiska formbyggnad sedan dess.

Språkets utveckling

Den språkliga utvecklingen från forn- till nypersiska karakteriseras i fonetiskt avseende huvudsakligen av slutvokalernas bortfall jämte följande ljudskridningar: Tonlösa *k*, *t*, *p*, *c* (tch) blir tonande *g*, *d*, *b*, *z* (lent s). Till exempel:

	fornpersiska	*medelpersiska*	*nypersiska*	*modern persiska*
död	mahrka	mark	marg	marg
själv	xvato	xvat	xud-	xod-
vatten	api	ap	ab	âb
dag	raucah	rojj	roj, roz	ruz

Vidare har *f* och stundom *d* blivit *h*. Till exempel:

	fornpersiska	*medelpersiska*	*nypersiska*	*modern persiska*
berg	kaufa	kof	koh	kuh
plats	gaðué[1]	gâs	gäh	jâ
jag ger	dadämi		mihdam	mi daham
fot	pâða[2]		päy, pah	pâ

[1]I stället för *-tus*. [2]På avestiska.

I formläran står fornpersiska ungefär på samma nivå som sanskrit. Nomen (men ej verb) har dualis, och av sanskrits åtta kasus saknas endast dativ. Verbet har både konjunktiv och optativ, samma rika utbildning av presensstammen och ungefär samma tempora som sanskrit. Medelpersiskan visar en total ombildning, och dess formbyggnad är redan i allt väsentligt identisk med nypersiskans med mindre skillnad än mellan forn- och nysvenska. Fornpersiska skiljer sig mot nypersiska ungefär så som fornisländska från svenska.

Från början hade nypersiskan de korta vokalerna *a*, *i*, *u*, och de långa *ä*, *i*, *u*, *e* (ursprungligen *ai*) och *ö* (ursprungligen *au*). I nutida persiska uttalas *a* som öppet e (eller ä), *ä* som svenskans å, samt e och ö som i och u. Till exempel hette det förr *Eran*, nu *Iran* och förr *kôh* och *rôz*, nu *küh* och *rüz*. Denna fonetiska förändring är, utöver det arabiska språkets inflytande på språkbruk och ordförråd, nästan den enda utveckling nypersiska genomgått under de senaste 900 åren.

Skriftens utveckling

Det persiska språket har haft ett antal olika icke-iranska eller iranska alfabet genom historien. Ett av de äldsta är kilskriftstecken som återfunnits i olika delar av Iran, bland annat i Behistun, och som användes under akemenidiska dynastin. Persiskan som språk har förändrats och utvecklats och med expansionen av det persiska riket har olika kulturer och folk påverkat det persiska alfabetets natur. Bland de viktigaste är följande:

Medelpersiskan (Pahlavi): Alfabetet utvecklades från arameiskan och blev officiellt under sassaniderna (224 – 651 e.Kr.). Kännetecken:

- Skrevs från höger till vänster
- Vokalerna hade en mängd olika uttal
- De röda bokstäverna i tabellen nedan användes för att skriva lånord från Arameiska.

Parthiska alfabetet utvecklades cirka 200 f.Kr. Den senaste inskriptionen dateras år 292 e.Kr.

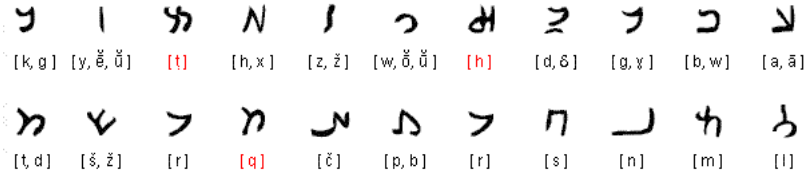

Psalter är en variant av det persiska alfabetet som mestadels användes för att skriva på papper. Davidspsalmerna skrivna på psalter-alfabetet har bland annat hittats i Nordvästra Kina.

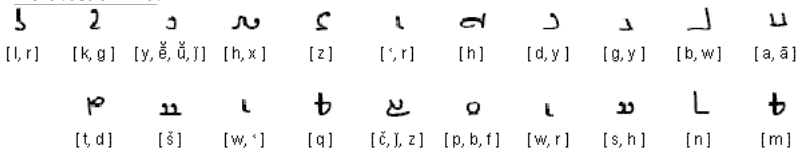

Ljudlära (Fonetik och fonologi)

Betoning

Betoningen ligger i huvudsak på ordets sista stavelse.

- Vissa ändelser utgör en integrerad del av ordet och blir därmed betonade. Detta gäller bland annat ändelserna för bildning av plural, infinitiv och perfekt particip, liksom samtliga ordbildningsändelser, till exempel **-i** i ett ord som **irâni** *iransk*.
- En rad andra morfem är alltid obetonade (enklitiska), till exempel **-i** som anger obestämd form, **râ** (**-o/-ro**) som anger bestämt objekt, **e** som utgör attributmarkör, liksom de olika personändelserna som fungerar som verbens personändelser samt som objekt- och possessivmarkörer.

För verben bör det särskilt påpekas att

- betoningen inte ligger på personändelserna,
- betoningen alltid flyttas från själva verbet till prefixen **mi-** (anger utsträckning i tiden; presens och upprepad/utdragen imperfekt) och **be-** (anger en ej förverkligad handling; konjunktiv/imperativ/futurum),
- betoningen i sammansatta verb (bestående av ett huvudord och ett betydelsesvagt verb) flyttas till huvudordets sista stavelse, även från prefixen **mi-** och **be-**,
- betoningen alltid flyttas till verbnegationen **na-/ne-**, både från själva verbet, från prefixen **mi-** och **be-** samt från ett eventuellt föregående betydelsemässigt huvudord i ett sammansatt verb.

Vokaler

Vokaler

	främre	*bakre*
hög	/i/	/u/
medel	/e/	/o/
låg	/a/	/å/

Följande detaljer bör observeras:

- **/u/** låter som svenskans *o*.
- **/o/** låter som svenskans *å*.

- **/â/** låter som svenskans *a* i till exempel *far*.
- **/a/** låter som svenskans *a* i till exempel *hatt*, men många gånger även som i eng. *hat*; uttalet av /a/ varierar helt enkelt en aning.

Vokallängd är inte av någon betydelse i den modern persiskans ljudsystem. Att man ändå ofta refererar till **/i, â, u/** som långa vokaler och till **/e, a, o/** som korta beror på att den språkvetenskapliga traditionen utgår från förhållanden i klassisk arabiska, samt möjligheten att med "långa" referera till vokaler som skrivs ut med bokstäver, medan "korta" refererar till vokaler som normalt inte markeras i skrift.

Konsonanter

Konsonanter

	labialer	*alveolarer*	*palataler*	*velarer*	*gutturaler*	*glottaler*
tonlösa klusiler	/p/	/t/	/č/	/k/		/'/
tonande klusiler	/b/	/d/	/dž/	/g/	/q/	
tonlösa frikativor	/f/	/s/	/š/		/x/	
tonande frikativor	/v/	/z/	/ž/	/h/		
nasaler	/m/	/n/				
likvidor		/l/, /r/				
glidljud			/j/	/w/		

Följande detaljer bör observeras:

- När de tonande konsonanterna /b/, /d/, /dž/, /g/, /z/, /ž/ uttalas sist i ord (och inget annat ord följer) är konsonanten många gånger mer eller mindre tonlöst och kan därmed komma att låta som /p/, /t/, /č/, /k/, /s, /š/.
- /č/ uttalas med tydligt t-förslag som **c** i italienskans **ciao**, **ciabatta**.
- /dž/ uttalas med tydligt d-förslag som **j** i eng. **journalist**, **jam**, **jeep**.
- /x/ uttalas som ett tyskt ach-laut, men som regel med ännu starkare friktionsljud.
- /h/ uttalas sällan sist i ord.
- /q/ uttalas på lite olika sätt beroende på individuella vanor och ljudets position i ordet.
- /'/ representerar en stöt eller s.k. glottal stop, men uttalas som regel inte. I den mån ljudet uttalas, är det vanligast före vokal.
- /w/ uttalas som regel mycket svagt eller inte alls i diftongen /ow/.

Skrift (Ortografi)

Det persisk-arabiska alfabetet

De bokstäver som är markerade med rött finns inte i det arabiska alfabetet, utan endast i den persiska varianten av detta alfabet.

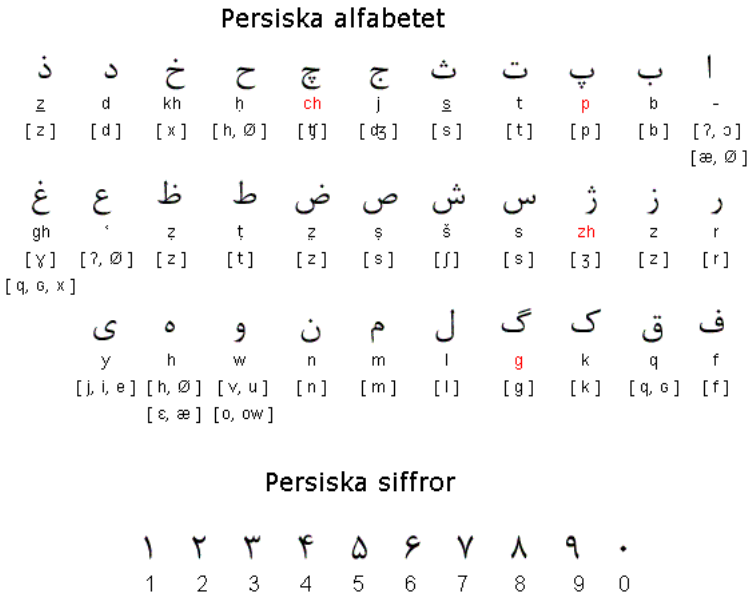

Unipers och Eurofarsi

Det finns en del språkforskare och författare som vill latinisera persiskan, på samma sätt som man 1928 gjorde med turkiskan. De båda genomarbetade förslag till latinsk skrift kallas unipers[7] respektive Eurofārsi[8] och har många anhängare, bland annat på Internet. Förslagen skiljer sig åt endast i mycket liten grad och bygger båda på det latinska standardalfabetet med tilläggsbokstäverna **â** eller **ã** samt **š** och **ž** . Anhängarna menar att det arabiska alfabetet inte återger persiskans

uttal på ett adekvat sätt, främst beroende på att vokalerna /a/, /e/, /o/ i princip inte skrivs ut, och att det därmed är opraktiskt och försvårar läsning, språkinlärning och ett korrekt uttal. Det persisk-arabiska alfabetet är svårare att använda på datorer än det latinska, eftersom många program inte stödjer det. Införandet av Unicode innebär mycket bättre stöd för det persisk-arabiska alfabetet.

Följande vedertagna skrivkonventioner rekommenderas i både Unipers och Eurofârsi:

- ljudet /dž/ skrivs **j**, vilket uttalas som i engelskans **journalist**.
- ljudet /č/ skrivs **c**, vilket uttalas som i italienskans **ciao**.
- ljudet /j/ skrivs **y**, vilket uttalas som i engelskans **yes**.

Formlära (Morfologi)

Inom formläran har persiskan förenklats kraftigt i jämförelse med de flesta indoeuropeiska språk.

Däremot har språket bland annat utvecklat en ny attributpartikel mellan det styrande och styrda ledet samt en markör för bestämt objekt.

Nomen

Grammatiskt genus finns ej.

Bestämd artikel finns ej i standardspråket.

Obestämd form kan vid behov uttryckas med framförställt **yek** *en* och/eller med den obetonade ändelsen **-i**, till exempel **yek gol**, **yek goli** eller **goli** *en blomma/någon blomma*.

Böjning i kasus finns ej.

Substantiven och vissa pronomen har pluraländelsen **-hâ** (i vardagligt språk endast **-â**). Vid sidan av denna förekommer ändelsen **-ân** vid ord som betecknar personer samt vid enstaka andra ord, till exempel **mardhâ** (**mardâ**) / **mardân** *män*, **golhâ** (**golâ**) *blommor*. Pluraländelsen är alltid betonad.

Enstaka ord har även arabisk plural med vokalförändringar i stammen, till exempel **harf** *ord, bokstav*, pl. **horuf**.

Adjektiv

Ungefär som i engelskan är gränsen mellan adjektiv och substantiv inte helt skarp. Adjektiven kan många gånger användas som substantiv och bland annat sättas i plural, till exempel **pirhâ** *gamla (människor)*.

Adjektiv böjs annars endast i komparativ och superlativ. Dessa former bildas med hjälp av de betonade suffixen **-tar** resp. **-tarin**, till exempel **bozorg** *stor*, **bozorgtar** *större*, **bozorgtarin** *störst*.

Adverb

Åtskillnad mellan adjektiv och adverb görs endast sällan.

Pronomen

Personliga pronomen har både betonade och obetonade former. De obetonade formerna uppvisar dessutom olika subjektsformer och objektsformer.

Personliga pronomen [1]

	betonad form	obetonad subjektsform	obetonad objektsform
1 p sg	**man**	**-am**	**-am**
2 p sg	**to**	**-i**	**-at** (**-et**)
3 p sg	**u**	**-ad** (**-e**) [2]	**-aš** (**-eš**)
1 p pl	**mâ**	**-im**	**-emân** (**-emun**)
2 p pl	**šomâ**	**-id** (**-in**)	**-etân** (**-etun**)
3 p pl	**ânhâ**	**-and** (**-an**)	**-ešân** (**-ešun**)

[1] Formerna inom parentes är mera vardagliga.

[2] Imperfekt saknar ändelse i 3 person singular.

Personligt pronomen som objekt uttrycks antingen med betonad form följd av objektsmarkören **râ** (i vardagligt språk **-ro**, efter konsonant endast **-o**) eller med hjälp av den obetonade objektsformen, till exempel **to râ did** (**toro did**) eller **didat** (**didet**) *han såg dig*.

Både de betonade formerna och de obetonade objektsformerna kan användas för att uttrycka ägare och motsvarar därmed andra språks possessiva pronomen, till exempel **pedar e man** eller **pedaram** *min far*.

Demonstrativa pronomen är: **in** *den här* och **ân** (vardagligt **un**) *den där*.

Relativt pronomen är **ke** *som*. Detta är oböjligt.

Verb

Persiskan har förhållandevis få egentliga verb. Oftast motsvaras svenska verb av en verbfras som består av ett nomen och ett verb med förhållandevis allmän betydelse, till exempel **zendegi kardan** [liv göra] *bo*, **guš dâdan** [öra ge] *lyssna*, **zamin xordan** [mark äta] *falla omkull*.

Persiska verb uppvisar ungefär samma tempus och modus som svenska verb. De böjs i person och numerus. Verbet sätts normalt sist i satsen.

Till verbet kan man foga både subjekts- och objektsändelser, till exempel **didamat** (**didamet**) *jag såg dig*.

Infinitiv

Alla persiska verb slutar i den traditionella infinitiven på den betonade ändelsen **-an**. Denna form används dock inte alls på samma sätt som infinitiven i västeuropeiska språk. Persisk infinitiv motsvarar snarare till sin användning det som i svenskan brukar kallas verbalsubstantiv eller svenska infinitivformer föregångna av *att* när de används som subjekt, objekt eller predikatsfyllnad i satsen. Däremot används inte denna form efter hjälpverb, vilket är den vanligaste funktionen i svenskan. Efter hjälpverb använder persiskan i stället i de allra flesta fall konjunktiv. I vissa fall används dock en kortare infinitiv som sammanfaller med den stam som blir kvar om man avlägsnar ändelsen **-an** från den längre infinitiven eller verbalsubstantivet.

traditionell term			motsvarar närmast	funktion
lång infinitiv	**xaridan** *att köpa, köpande*	**xordan** *att äta, ätande*	verbalsubstantiv	nominalfras
kort infinitiv	**xarid** *köpa*	**xord** *äta*	infinitiv	efter ett fåtal hjälpverb

Stammar

Verbets böjning utgår från två stammar, presensstammen och preteritumstammen. Preteritumstammen är identisk med den korta infinitiven och fås alltså genom att infinitivändelsen **-an** avlägsnas, presensstammen därefter genom att preteritumsuffixet **-id**, **-âd**, **-d** eller **-t** avlägsnas från preteritumstammen. En del verb är mer eller mindre oregelbundna.

Verbets stammar

infinitiv	**xaridan** *köpa*	**oftâdan** *falla*	**xordan** *äta*	**raftan** *gå*	**didan** *se*
preteritumstam	**xarid**	**oftâd**	**xord**	**raft**	**did**
presensstam	**xar**	**oft**	**xor**	**rav**	**bin**

Preteritum, imperfekt och presens

Preteritum, imperfekt och presens böjs med samma ändelser, de personliga pronomenens obetonade subjektsformer, med undantag för 3 person singular, där preteritum och imperfekt saknar ändelse. I imperfekt och presens tilläggs ett särskilt prefix **mi-** som betecknar en fortlöpande process eller regelbundet upprepad handling.

I preteritum ligger betoningen på stammens sista stavelse, inte på personändelserna.

I imperfekt och presens övertar prefixet **mi-** alltid betoningen från stammen.

Personböjning i presens och imperfekt

	preteritum	imperfekt	presens
1 p sg	**xaridam** *köpte*	**mixaridam** *köpte*	**mixaram** *köper*
2 p sg	**xaridi**	**mixaridi**	**mixari**
3 p sg	**xarid**	**mixarid**	**mixarad (mixare)**
1 p pl	**xaridim**	**mixaridim**	**mixarim**
2 p pl	**xaridid (xaridin)**	**mixaridid (mixaridin)**	**mixarid (mixarin)**
3 p pl	**xaridand (xaridan)**	**mixaridand (mixaridan)**	**mixarand (mixaran)**

Prefixet **mi-** i imperfekt markerar att verbhandlingen var utsträckt eller upprepades över tid, till exempel **mixaridam** *jag höll just på att köpa* eller *jag köpte vid flera tillfällen*.

För att ytterligare markera att verbhandlingen handlingen är eller var av pågående karaktär i ett visst ögonblick kan presens respektive imperfekt av verbet **dâštan** *ha* sättas före huvudverbet. Detta verb förses dock aldrig med prefixet **mi-**, inte heller när det används självständigt.

Aktualiserat presens och imperfekt

	progressiv imperfekt	progressivt presens
1 p sg	**dâštam mixaridam** *höll på att köpa*	**dâram mixaram** *håller på att köpa*
2 p sg	**dâšti mixaridi**	**dâri mixari**
3 p sg	**dâšt mixarid**	**dârad mixarad (dâre mixare)**
1 p pl	**dâštim mixaridim**	**dârim mixarim**
2 p pl	**dâštid mixaridid (dâštin mixaridin)**	**dârid mixarid (dârin mixarin)**
3 p pl	**dâštand mixaridand (dâštan mixaridan)**	**dârand mixarand (dâran mixaridan)**

Konjunktiv

Konjunktiven betecknar i grund och botten en ännu icke förverkligad handling. Detta gör att persisk konjunktiv i många fall motsvaras av svenskt futurum.

Konjunktivens former bildas genom att presensformernas partikel **mi** byts mot konjunktivprefixet **be**-. Betoningen ligger alltid på detta prefix.

Konjunktiv

1 p sg	**bexaram** *skulle köpa, skall köpa, köper, köpte, hade köpt*
2 p sg	**bexari**
3 p sg	**bexarad (bexare)**
1 p pl	**bexarim**
2 p pl	**bexarid (bexarin)**
3 p pl	**bexarand (bexaran)**

Före verb vars rot innehåller /o/ eller /u/ används i vissa fall formen /bo/- av konjunktivprefixet, till exempel **boxoram** *jag ska/skulle äta*.

Före verb vars rot börjar med vokal används formen /bi/- av konjunktivprefixet, till exempel **biâyam** *jag ska/skulle komma*.

Imperativ

Särskild imperativform finns bara i 2 person singular. Den bildas genom att personändelsen **-i** avlägsnas från konjunktiven, till exempel **bexar** *köp*. I övriga personer används konjunktivformerna som imperativer.

Ett fåtal verb har en aning avvikande imperativform på grund av att /j/ eller /v/ sist i stammen faller bort:

- **begu** *säg* av **beguyi** *du ska/skulle säga* resp. **miguyi** *du säger*.
- **biâ** *kom* av **biâyi** *du ska/skulle komma* resp. **miâyi** *du kommer*.

Om stammen slutar på /av/ övergår dessutom /a/ till /o/ när /v/ faller vilket även för med sig att vokalen i prefixet förändras:

- **boro** *gå* av **beravi** *du ska/skulle gå* resp. **miravi** *du går*.

Futurum

Traditionellt bildas futurum med hjälpverbet **mixâhad** *vill* utan prefixet **mi-** följt av huvudverbets korta infinitivform. Denna konstruktion används dock inte i särskilt stor utsträckning i modernt vardagligt språk. I stället används helt enkelt presens eller en omskrivande konstruktion med det fulla hjälpverbet **mixâhad** följt av huvudverbet i konjunktiv. I talspråket dras dessutom hjälpverbet gärna samman till en förkortad form.

Futurum

	traditionellt futurum	modernare omskrivet futurum
1 p sg	**xâham xarid** *ska köpa*	**mixâham bexaram (mixâm bexaram)** *vill / tänker köpa*
2 p sg	**xâhi xarid**	**mixâhi bexari (mixâi bexari)**
3 p sg	**xâhad xarid**	**mixâhad bexari (mixâd bexare)**
1 p pl	**xâhim xarid**	**mixâhim bexarim (mixâim bexarim)**
2 p pl	**xâhid xarid**	**mixâhid bexarid (mixâin bexarin)**
3 p pl	**xâhand xarid**	**mixâhand bexarand (mixân bexaran)**

Perfekt particip

Av imperfektstammen bildas prefekt particip med den betonade ändelsen **-e**, till exempel **xaridé** *köpt*.

Perfekt, pluskvamperfekt

Med utgångspunkt i detta particip bildas perfekt och pluskvamperfekt. Perfekt bildas med pronomenens obetonade subjektsformer med undantag för 3 person singular som har ändelsen **-ast** (vilket är presens 3 person singular av verbet *vara*). Pluskvamperfekt bildas med imperfektformerna av verbet *vara*.

I det vardagliga talspråket dras dock gärna ändelsen i perfekt samman med stammen så att formerna sammanfaller med imperfekten. Den enda skillnaden utgörs då av betoningens placering, i imperfekt på stammen, i perfekt på ändelsen.

Perfekt och pluskvamperfekt

	Imperfekt	Perfekt	Pluskvamperfekt
1 p sg	**xarḭdam** *köpte*	**xaride'am (xaridam)** *har köpt*	**xaride budam** *hade köpt*
2 p sg	**xarḭdi**	**xaride'i (xaridi)**	**xaride budi**
3 p sg	**xarḭd**	**xaride'ast (xaride)**	**xaride bud**
1 p pl	**xarḭdim**	**xaride'im (xaridim)**	**xaride budim**
2 p pl	**xarḭdid (xarḭdin)**	**xaride'id (xaridin)**	**xaride budid (xaride budin)**
3 p pl	**xarḭdand (xarḭdan)**	**xaride'and (xaridan)**	**xaride budand (xaride budan)**

Satslära (Syntax)

Ordföljd

Ordföljden är i huvudsak subjekt – objekt – adverbial – predikat.

Attribut (adjektiv, genitiv etc.) placeras så gott som alltid efter huvudordet, till exempel **pedar e dust e xub e man** [father of friend of good of I] *min gode väns far*. Undantag utgör superlativer och vissa ordningstal som slutar på **-in**, till exempel **bozorgtarin xane** [big most house] *det största huset*, **avvalin ruz** *första dagen* vid sidan av **xane ye bozorgtar az hame** [house of big more from all] resp. **ruz e avval** [day of first].

Frågeorden placeras som regel på den plats i satsen där motsvarande satsdel skulle stå i ett påstående, till exempel **Pedar e šomâ kojâ zendegi mi konad?** [Father of you where life makes?] *Var bor er far?*

Objekt

Obestämt direkt objekt markeras inte särskilt. Kontext och ordföljd är i stället avgörande.

Bestämt objekt följs av den enklitiska objektsmarkören **râ** som placeras efter hela satsdelen med alla ingående bestämningar, till exempel **pedar e pir e to râ didam** [father of old of you def.obj. I saw] *jag såg din gamle far*.

Attribut

Alla typer av attribut uttrycks med hjälp av attributmarkören **e** som i många fall motsvaras av engelskans *of*. Med hjälp av detta **e** uttrycks bland annat

- adjektivattribut (som placeras efter huvudordet): **gol e xub** [flower of beauty] *en fin blomma*,
- genitivattribut (ägande): **mâdar e dust e man** [mother of friend of I] *min väns mor*,
- apposition (förtydligande): **šahr e Tehrân** [city of Teheran] *staden Teheran*.

Litteratur på svenska

- Ashk Dahlén, *Persiska för nybörjare*, Stockholm: Ferdosi Publication, 2012. ISBN 978-91-979886-6-7

(En modern lärobok i persiska som är inriktad på kommunikativ språkinlärning.)

- Ashk Dahlén, *Modern persisk grammatik*, Stockholm: Ferdosi Publication, 2010 (2:a uppl. 2014). ISBN 978-91-977241-8-0

(En komplett grammatik som kan användas som referens och läromedel.)

- Chokofeh Ghobadi, *Vill du lära dig persiska?*, Uppsala: Hallgren & Fallgren, 1993. (ISBN 91-7382-703-7)
- Chokofeh Ghobadi, *Persiska: vilket verb, vilken preposition?*, Uppsala: Hallgren & Fallgren, 1993. (ISBN 91-7382-704-5)
- Elsie Wijk-Andersson & Chokofeh Ghobadi, *Likt och olikt i persiska och svenska : en minibeskrivning för invandrare, deras lärare och andra intresserade*, Uppsala: Studieförlaget, 1989. (ISBN 91-7382-643-X)
- Nader Sani & Anders Thulin, *Persiska är inte svårt*, Uppsala: Farsi, 1986. (utan ISBN)
- Shahin Naraghi, *Nybörjarpersiska. Grundläggande lärobok i det persiska talspråket*, Södertälje: Ellve läromedel, 1994. (ISBN 91-971490-6-3)
- Touran Azem, *Säg det på persiska!*, Göteborg: To.Yo Kvinnoförlaget, 1996. (ISBN 91-972836-0-6)

Referenser

1. ^ Asta Olesen, "Islam and Politics in Afghanistan, Volume 3", Psychology Press, 1995, p. 205: "There began a general promotion of the Pashto language at the expense of Farsi – previously dominant at the educational and administrative level – and the term 'Dari' for the Afghan version of Farsi came into common use, being officially adopted in 1958"
2. ^ Baker, Mona; Malmkjr, Kirsten. *Routledge Encyclopedia of Translation Studies (http://books.google.com/books?id=ewBfSBo8rRsC&pg=PA518&dq=USSR+tajiki+name+of+persian+language&hl=en&sa=X&ei=4nSkUKfsMou80AHb4IGICA&ved=0CEoQ6AEwBzgK#v=onepage&q=USSR%20tajiki%20name%20of%20persian%20language&f=false)*. sid. 518: among them the realignment of Central Asian Persian, renamed Tajiki by the Soviet Union. http://books.google.com/books?id=ewBfSBo8rRsC&pg=PA518&dq=USSR+tajiki+name+of+persian+language&hl=en&sa=X&ei=4nSkUKfsMou80AHb4IGICA&ved=0CEoQ6AEw
3. ^ Ashk Dahlén, *Modern persisk grammatik*, Stockholm: Ferdousi, 2010, s. 10.

4. ^ ”Freedom in Farsi blogs (http://www.guardian.co.uk/technology/2004/dec/20/iran.blogging/)”. *The Guardian*. http://www.guardian.co.uk/technology/2004/dec/20/iran.blogging/.
5. ^ ”Persian, Urdu, English, or Arabic language in Pakistan?” (http://www.oocities.org/paklanguage/opinion.html). *oocities.org*. http://www.oocities.org/paklanguage/opinion.html.
6. ^ ”Language of the armies, Urdu: A Derivative of Persian and Avestan” (http://www.iranchamber.com/literature/articles/language_of_armies.php). *iranchamber.com*. http://www.iranchamber.com/literature/articles/language_of_armies.php.
7. ^ ”Arkiverade kopian” (https://web.archive.org/web/20180807023204/http://www.unipers.com/). Arkiverad från originalet (http://www.unipers.com/) den 7 augusti 2018. https://web.archive.org/web/20180807023204/http://www.unipers.com/. Läst 30 juli 2008.
8. ^ http://www.eurofarsi.com/

Externa länkar

- Wikimedia Commons har media som rör Persiska.
- *Persiska för nybörjare* på svenska av Ashk Dahlén (https://web.archive.org/web/20130725194118/http://ashkdahlen.com/index.php?id=180)
- *Modern persisk grammatik* på svenska av Ashk Dahlén (https://web.archive.org/web/20171011020855/http://www.ashkdahlen.com/index.php?id=152)
- Lär dig persiska (https://web.archive.org/web/20190513203918/http://learn-persian.com/)
- Persiska vid Stockholms universitet (http://mena.orient.su.se/)
- Navid Fâzel: Descriptive Grammar of New Persian (https://web.archive.org/web/20080619095900/http://www.fazel.de/dastur/)
- Iraj Bashiri: Persian for Beginners (http://www.angelfire.com/rnb/bashiri/Lessons/PfBindex.html)
- M. M. Khorrami m.fl.: Virtual Persian (http://www.nyu.edu/pages/gsasweb/dept/mideast/virtualpersian/index.html)
- Allmän fakta om persiska språket (https://web.archive.org/web/20160306083730/http://www.ashkdahlen.com/index.php?id=67)
- Omniglot (http://www.omniglot.com/writing/persian.htm)
- Det nya persiska alfabetet Unipers (https://web.archive.org/web/20180807023204/http://www.unipers.com/)
- Persiancity.com (http://www.persiancity.com/listings.cfm?typeID=6&SubTypeID=239)

Auktoritetsdata • GND: 4065403-5 (http://d-nb.info/gnd/4065403-5)

Hämtad från "https://sv.wikipedia.org/w/index.php?title=Persiska&oldid=47667284"

Sidan redigerades senast den 18 maj 2020 kl. 14.27.

Wikipedias text är tillgänglig under licensen Creative Commons Erkännande-dela-lika 3.0 Unported. För bilder, se respektive bildsida (klicka på bilden). Se vidare Wikipedia:Upphovsrätt och användarvillkor.